

**ПОЛИТИКАТА ЗА „ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ” – ФАКТОР ЗА
РАЗКРИВАНЕ НА „ЗЕЛЕНИ” РАБОТНИ МЕСТА
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ”**

ас. Евгени Тодоров
СА „Д. А. Ценов”, Свищов

**THE “SMART GROWTH” POLICY – A FACTOR
FOR CREATION OF “GREEN” JOBS IN THE REPUBLIC
OF BULGARIA**

Assistant Prof. Evgeni Todorov
Academy of Economics “D. A. Tsenov”, Svishtov

Стратегическото планиране в Република България обвързва националната политика с тази на европейската Общност. Един от основните приоритети на общността е постигането на „интелигентния растеж” насочен към образование, изследвания/иновации и създаването на цифрово общество.

Целта на настоящия доклад е да проучи националната политика за „интелигентен растеж”, с акцент върху причините за интегрирането на зелени перспективи в бъдещата дейност на икономическите агенти. Представена е релацията „инвестиции в иновативни технологии, в изпълнение на приоритета – „интелигентен растеж”, като фактор при разкриването на „зелени” работни места”.

Ключови думи: регионална политика, зелени работни места, Европа 2020

Strategic planning in the Republic of Bulgaria requires strong linkages between national policy and the one of the European Community. One of the main priorities of the community is to achieve „smart growth”, which focuses on education, research / innovation and the creation of a digital society.

The purpose of this report is to examine the national policy for „smart growth”. It focuses on the reasons for integration of green perspectives in the future activities of economic agents. The relation between „investments in innovative technologies in implementation of priority „smart growth” as a factor in the creation of green jobs” is presented.

Keywords: Regional policy, green jobs, Europe 2020

JEL: R58

*„Зеленият потенциал на България е значителен, но тя трябва да
действа стратегически, систематично и в широк мащаб.
България се нуждае от идеите и "зеления" ангажимент на много
хора - хора като вас.”*

Маркус Репник

/Постоянен представител на Световната банка за България/

След като през последните години бяха констатирани редица кражби на човечеството спрямо природата, и бе доказано, че икономическия прогрес е за сметка на нерегламентирана и безкомпромисна човешка консумация на природни ресурси, на дневен ред бе поставен въпросът: „Как да бъде ограничено негативно въздействие върху природата, за да бъде съхранена нейната устойчивост?”

Чрез въвеждането на екологични ограничения и стандарти за производство на стоки и плащане на услуги, е възможно да бъде намалено негативното въздействие на човека върху природата. Реализацията на обща, международна, природно-опазваща политика е в отговор на доклада „Нашето общо бъдеще“ на комисията Брундланд, която отчита, че „Устойчивото развитие е развитие, което отговаря на нуждите на настоящето, без да отнема възможността на бъдещите поколения да посрещат своите собствени нужди“ [1]. Тази констатация от близкото минало се явява като основа при поставянето на стандарти за екологизиране на световната икономика. Стандартите се оказват основни индикатори за устойчивост при разписването на стратегически документи на международно, национално, регионално и локално равнище.

Целта на настоящия доклад е да проучи националната политика за „интелигентен растеж“, с акцент върху причините за интегрирането на зелени перспективи в бъдещата дейност на икономическите агенти. Представена е релацията „инвестиции в иновативни технологии, в изпълнение на приоритета – „интелигентен растеж“, като фактор при разкриването на „зелени“ работни места“.

* * *

Документът, описващ бъдещата политика на Европейския съюз (ЕС) през второто десетилетие на XXI век, е Стратегия „Европа 2020“ [2]. Разработена съобразно вижданията и препоръките на редица международни спогодби за по-екологосъобразно бъдеще, тя е приета от всичките пълноправни страни-членки на Общността. Стратегията се основава на инициативи за бъдещ интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж на ЕС. Реализацията на заложените приоритети са възможност за повишаване на заетостта, производителността и социалното сближаване на държавите от ЕС. По-конкретно политиката на Общността е насочена към постигането на:

- **интелигентен растеж**, който да изгради икономика, основаваща се на знания и иновации;
- **устойчив растеж**, който ще се стреми към насърчаване на по-екологична и по-конкурентноспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите;
- **приобщаващ растеж**, чиито дейности ще са за насърчаване на икономика с високи нива на заетост, за да бъдат създадени условия за социално и териториално сближаване.

В разработено от Европейската комисия (ЕК) практическо ръководство за управляващите органи на ЕФРР [3] се казва, че „устойчивият и интелигентен растеж може да върви ръка за ръка във всички европейски региони и страни членки“. Така „устойчивият икономически растеж може да бъде гарантиран само ако регионите и страните членки са подготвени да следват принципите на екологична устойчивост“. От констатацията в разработката на ЕК се разбира, че инвестициите в Научна и развойна дейност (НРД) и иновации ще са инструмент за постигането на „устойчив растеж“.

Тези взаимнообвързани приоритети, които са описани в Стратегията, се основават на заложените европейски и национални цели, което налага съгласуване между всички заинтересовани лица – от една страна политиките на националните, регионалните и местните власти на държавите-членки на ЕС, а от друга и действията, осъществявани в сътрудничество със социалните партньори и гражданското общество. На основата на консолидирана общоевропейска политика, Общността ще се стреми към повишаване на конкурентоспособността на ЕС на световните пазари.

Приоритетът на Общността, който е насочен към създаване на цифрово общество, по-добро и устойчиво образование на населението, изследвания и иновации за повишаване на

конкурентоспособността е „интелигентния растеж”. За неговото постигане ЕС съсредоточава усилията си към:

- инвестиране за предоставяне на по-качествени информационни потоци и ИТ технологии с цел по-лесна достъпност и употреба;
- основна задача е увеличение на дела на завършили в образователно квалификационна степен, в която се обучават. Това би се получило, чрез създаване на атрактивни образователни програми, което да отговори на нуждите на трудовия пазар;
- увеличаване на инвестициите в НРД, което ще се окаже като двигател на очаквания еко-икономическия прогрес на ЕС.

Основна задача на разглеждания приоритет е разкриване на иновационния потенциал на ЕС, чрез осъществяването на координирани и целенасочени действия на всички нива на Общността, които да бъдат насочени към създаването на нов вид производства и образователни продукти. Целенасочените инвестиции за подобряване на иновационния потенциал трябва да бъдат съобразени с желания от ЕС стремеж за постигане на „устойчив растеж”. Така определящо при разработването на бъдещите иновационни проекти ще бъде внедряването на „зелени” идеи, които да бъдат източник на „зелен” БВП. Реализирането на такъв изследователски потенциал може да доведе до разкриването на нови образователни програми. Те от своя страна ще са насочени към нуждите на зелената икономика, част от които се изразяват в интегрирането на нейните идеи в самосъзнанието на обществото. Разработването на „зелени” образователни продукти би помогнало на активно ангажираните лица със зелената идея, да обогатят своите умения и знания. Именно заради това, в практическото ръководство за управляващите органи на ЕФРР, се констатира, че „чрез интелигентния растеж се цели насърчаване на хората да научават, изучават и актуализират своите умения; подобряване на академичното съвършенство и работата на университетите; създаване на нови продукти/услуги, които генерират растеж и работни места и помагат за справяне със социалните предизвикателства; както и разпространението на информация и комуникационни технологии” (3).

Водеща инициатива за постигането на „интелигентен” растеж е създаването на „Съюз за иновации” [4]. Съюзът се явява своеобразен механизъм на ниво ЕС, който ще регулира процесите в областта на НРД и иновациите, насочвайки ги към поетите ангажменти за постигането на устойчиво развитие. От една страна „Съюзът за иновации” може да контролира правилното насочване на средства към проекти, чиято задача ще е да ограничи човешкото въздействие върху природата, като се стреми да минимизира прекомерната консумация на природни ресурси. От друга страна, чрез „Съюза за иновации” ще бъде изградена информационна мрежа за научни постижения, която ще помогне при осъществяването на „европейски партньорства за иновации”.

На национално равнище Комисията на Европа препоръчва „Съюзът за иновации” да „реформира националните (и регионалните) системи за НРД и иновациите”, което от своя страна да доведе до насърчаване на по-добри постижения в научната дейност при разкриването на нови устойчиви производства и услуги. Като основна задача се отбелязва и необходимостта от изграждането на по-добра връзка между научните и технологични центрове, което да е от полза при обмяната на опит и идеи в трансграничното сътрудничество.

Част от процесите по екологизирането на икономиката е внедряването на иновативни технологии в производството и начина на предоставянето на услугите[5]. За да може да бъде постигнато това се изисква разкриването на т. нар. „зелени” работни места, които да изиграят ролята на инструмент в озеленяването на икономическите дейности.

Според ЕС и обособените към него компетентните органи, като „зелено” работно място следва да се приема „всяко едно работно място, в което се внедряват и използват

иновативни технологии, гарантиращи или ограничаващи негативното въздействие върху природата, водещи до устойчиво развитие, биха могли да бъдат обобщени като „по-екологосъобразни” – „greening jobs” [6].

На ниво ЕС, дейности и сектори, в които се разкриват „зелени” работни места, са:

- дейности, които произлизат от новите технологии и сектори;
- традиционни сектори, чийто брой се увеличава заради новите продукти, например увеличено производство на вятърни турбини в металургията;
- съществуващи работни места, които се изменят в интерес на устойчивото развитие, като използват стари и нови умения, напр. екоремонти на сгради от строителния сектор;
- дейности, намаляващи потреблението на енергия, отпадъчни материали и вода;
- производствени дейности понижаващи въглеродните емисии в производствената сфера и сферата на услугите;
- политики за приспособяване към изменението на климата;
- работни места, опазващи и възстановяват екосистемата.

Създаването на нови технологии и продукти чрез инвестирането в иновации ще е вероятно подсилено чрез умелата употреба на работната сила, включваща както пренасочването на човешки ресурс, така и неговата преквалификация. За да може обаче да бъде отговорено адекватно на нуждите на програмите, насочени към постигане на „интелигентен растеж” съобразно изискванията за „устойчиво развитие”, се налага разкриването на т.нар “зелени работни места”. Следователно би могло да се обобщи, че на ниво ЕС, правенето на инвестиции в дейности за постигане на „интелигентен” растеж (включващ създаването и предлагането на нови иновативни екологизирани стоки и услуги) съобразно критериите за „устойчиво” развитие са потенциален източник на нов вид работни места – „зелени” работни места.

Новият планов период (2014-2020 година) обвързва дейността на държавната администрация с разработването на система от стратегически документи. Заложените принципи в „Закона за регионално развитие” [7] са предпоставка за синхронизирането на бъдещите цели и приоритети на Република България с действащата Стратегия в ЕС. Обвързването на националните цели и приоритети на Република България, с тези на Европейската общност поставя и въпроса за ресурсната осигуреност при постигането им. За реализирането на мерките от значение се оказват фактори и дейности, свързани с финансиране, промени в законодателството, готовност на публичния и частния сектор да посрещнат специфичните изисквания при внедряването на нови производствени технологии и изпълняването на новопоставени критерии при реализирането на услуги.

Република България за първи път приема заложените в Стратегия „Европа 2020” приоритети, чрез разписването им в „Национална програма за реформи 2011-2015 г.” [8] и “Национална програма за развитие „България 2020” [9]. На по-късен етап през 2012 се приема Националната стратегия за регионално развитие (НСРР) [10], където след задълбочен социално-икономически анализ са интегрирани целите на Стратегия „Европа 2020”. Бъдещата визия на страната се обобщава в това, че националната територия трябва да бъде привлекателна за живеене, ефективно използваща своя потенциал за постигане на устойчив растеж, за създаване на нови работни места, бизнес и туризъм, със съхранено природно и културно наследство.

Водещите инициативи за постигане на „интелигентен” растеж, заложен в НСРР, са изведени в таблица 1.

**Водещ приоритет и цел за постигане
на „интелигентен растеж” заложен в НСРР**

Таблица 1

Стратегическа цел 1:	Приоритет 1.1.	Специфична цел 3:
Икономическо сближаване в европейски, национален и вътрешнорегионален план чрез развитие на собствения потенциал на районите и опазване на околната среда.	Активизиране на специфичния потенциал на регионалните и местните икономики чрез подкрепа за повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес.	Повишаване на конкурентоспособността на районите чрез развитие на нови бизнес модели за МСП, въвеждане на нови технологии и иновации в МСП в изостанали, селски райони и райони за целенасочена подкрепа.

Чрез внедряване на нови технологии и прилагане на иновации, страната ни ще се стреми към повишаване на конкурентоспособността на районите. Повишаването на регионалната конкурентоспособност е свързано с подкрепа на бизнеса за технологично обновяване на производствената сфера и развитие на „зелени“ икономически дейности в сектора на МСП. Инвестирането в „зелени“ проекти, чиито бенефициенти са МСП или обособените райони за целенасочена подкрепа, е способ да бъдат съживен частния бизнес. Работата на бенефициентите по разкритите „мерки“ в ОП ще предизвика положителен социален ефект в бъдеще, чрез създаването на необходимите за екологични дейности – „зелени“ работни места. Така в страната се налага нормативната и практическа необходимост да бъде изведена дефиниция на понятието „зелени“ работни места. Поставянето на национални рамки, критерии за определяне на дадена работна позиция като „зелена“ е ключов момент при усвояване на средства по оперативните програми и други източници на финансиране.

Съобразно приетата дефиниция на ниво ЕС, в страната понятието „зелени“ работни места се прилага в стратегическите документи, като Национална програма за реформи и Национален план за действие по заетостта [11]. След направени в българското законодателство промени, под „зелени“ работни места се разбира: „работни места, разкрити в икономически дейности, свързани с производството на стоки и предоставянето на услуги, подпомагащи опазването на околната среда, съгласно списък с икономически дейности, утвърден от министъра на околната среда и водите и министъра на труда и социалната политика“ [12].

Дейностите, в които се очаква да бъдат разкрити подобен тип работни места:

- са сертифицирани по стандарта за околна среда ISO 14000:2004, като и по Системата за управление на околната среда (EMAS) и Европейската Схема за екомаркировка;
- не притежават някой от изброените сертификати, но развиват дейност, насочена към подобряване на околната среда – отрасли, свързани с обработване на отпадъчни води, обработване и сортиране, рециклиране и повторна употреба на отпадъци, производство на изделия от отпадъчен дървен материал, включително екобрикети, производство на енергийно ефективно оборудване, екологичен транспорт и др.

Друг стратегически документ, разработен с цел прилагането на европейската политика за постигането на „интелигентен“ растеж, е „Иновационната стратегия за интелигентна специализация“ [13]. Тя представлява интегриран документ на иновационната политика, политиката в сферата на науката и цифровия растеж. Документът е разработен в съответствие с двата основни приоритета на Стратегия „Европа 2020“, а именно интелигентен и устойчив растеж. Бъдещите действия на Република България по отношение

на въвеждането на „зелени“ инвестиции, насочени към иновации, се разкриват в частта „Екоиновациите, двигател на устойчивия растеж“. Тук е отчетено становището на ЕС, според което „екоиновациите за един от основните двигатели на икономиката, необходима предпоставка за устойчив и интелигентен растеж“. Нещо повече, „въвеждането на екоиновации може да доведе до откриване на нови пазарни възможности, които да създадат нови работни места, също така да усилят ролята на МСП, като им осигурят конкурентни предимства“.

Направената констатация, че създаването на нови екологични пазарни ниши, поражда след себе си и разкриването на „зелени“ работни места е основание да се приеме, че инициативите за постигане на „интелигентния“ растеж са причина за екологизиране на работните места предлагани от пазара на труда.

Финансиращи инструменти при провеждането на политиката за „интелигентен“ растеж са Оперативни програми „Иновации и конкурентоспособност“ [14] и „Наука и образование за интелигентен растеж 2014-2020“ [15]. Към момента те нямат окончателен вариант, но индикациите са, че в ще бъдат описани и приети редица мерки, чрез които ще могат да бъдат финансово обезпечени приоритетите, специфичните цели и задачи заложи в националните стратегически документи за постигането на „интелигентен“ растеж. Чрез оперативните програми ще бъдат увеличени възможностите за повишаване на инвестициите за създаването на иновации, запазването и разкриването на нови работни места, развитието на конкурентоспособността на работната сила.

* * *

Обвързването на „интелигентния“ растеж с „устойчивото развитие“ е основна предпоставка да се предполага, че бъдещите инвестиции ще бъдат насочени към екологизирането на производствените системи и създаването на нови такива. Осъществяването на плавен преход от високо замърсяваща индустриална система към екологопазваща, съхраняваща природата за нуждите на бъдещите поколения производствена промишленост, е плавен и системен процес. Устойчивостта на „интелигентния растеж“ преминава през синхронизирането и изпълнението на заложените критерии за „устойчив“ растеж. Инвестирането в създаване на озеленени иновации ще доведе до създаването на зелени стоки и услуги, за чието изработване и пласиране ще бъдат създадени работни места от типа на т.нар. „зелените“ работни места.

Постигането на „интелигентен“ растеж, съобразен с поставените критерии за „устойчиво развитие“ озеленява заложените приоритети, задачи и дейности, което предопределя „интелигентния“ растеж, като фактор за разкриването на „зелени“ работни места в Република България.

- [1] Международен образователен съръвър на UNESCO, http://www.dadalos-ijzdvy.org/nachhaltigkeit_bg/grundkurs_4/umweltpolitik.htm (10-05-2014)
- [2] Стратегия „Европа 2020“, www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=1976 (10-05-2014)
- [3] Съчетаването на интелигентен и устойчив растеж чрез интелигентна специализация /практическо ръководство за управляващите органи на ЕФРР/, Европейска комисия, Главна дирекция „Регионална и урбанистична политика“ <http://www.mi.government.bg/files/useruploads/files/innovations/manualnovember2012.pdf> (10-05-2014)
- [4] „Съюз за иновации“ или как идеите се превръщат в работни места, екологосъобразен растеж и социален напредък в Европа“, www.europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1288_bg.pdf (10-05-2014)

- [5] Богданова, М., Цветанова, Е., и др. „Интегриране на екологични цели в политиката за местно икономическо развитие и териториално планиране в България”, Алманах научни изследвания. СА Д. А. Ценов - Свищов, 2011, 14, с. 420-469
- [6] Тодоров, Е., „Предизвикателства при разкриването на „зелени” работни места пред публичната администрация” //Юбилейна международна научна конференция: „Стандарти и предизвикателства пред публичната администрация през XXI век”, СА „Д. А. Ценов” - Свищов, 2013
- [7] Закон за регионално развитие, Обн. ДВ. бр.50 от 30 Май 2008г., посл. изм. доп. ДВ. бр.22 от 11 Март 2014г.
- [8] „Национална програма за реформи 2011-2015 г.”,
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_bulgaria_bg.pdf (10-05-2014)
- [9] Национална програма за развитие на България 2020”
http://www.gb.government.bg/Documents/strategii/NDP_BG2020_12_2012-bg.pdf(10-05-2014)
- [10] Национална стратегия за регионално развитие
www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=2343 (10-05-2014)
- [11] Национален план за действие по заетостта
<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=665> (10-05-2014)
- [12] Закон за насърчване на заетостта, ДВ. бр.112 от 29 Декември 2001 г., изм. ДВ. бр.43 от 7 Юни 2011 г.
- [13] „Иновационна стратегия за интелигентна специализация”
www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=4127 (10-05-2014)
- [14] Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност”
www.eufunds.bg/document/6958(10-05-2014)
- [14] Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж 2014-2020”
<http://www.eufunds.bg/bg/page/985> (10-05-2014)